

Motion till riksdagen 2025/26:4061

av Janine Alm Ericson m.fl. (MP)

med anledning av prop. 2025/26:199 Åtgärder för att stärka kontanternas funktionssätt

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda en mer långtgående skyldighet att ta emot kontanter, inklusive för offentligrättsliga tjänster samt tjänster av offentligrättslig karaktär, och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med en plan för hur skyldigheten att ta emot kontanter kan förenas med ändamålsenlig tillsyn och sanktioner och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

I proposition 2025/26:199 Åtgärder för att stärka kontanternas funktionssätt föreslår regeringen att kontanternas funktion som betalningsmedel ska stärkas genom krav på kontantacceptans i livsmedelsbutiker och apotek samt utökade skyldigheter för kreditinstitut att tillhandahålla kontantinsättningar för konsumenter och behovsanpassade tjänster för växelhantering och dagskasseinsättning för företag. Regeringen utgår från bedömningen att kontanter även fortsättningsvis behöver fungera som betalningsmedel, särskilt vid betalning för varor och tjänster av den mest grundläggande karaktären.

Miljöpartiet delar regeringens uppfattning att kontanternas ställning som betalningsmedel behöver värnas. Partiet delar även uppfattningen att det ska vara möjligt att betala kontant i livsmedelsbutiker och apotek, eftersom dessa tillhandahåller varor och tjänster av grundläggande betydelse.

Regeringen konstaterar själv att kontanter är viktiga för beredskapen, för inkluderingen och för personer som av olika skäl inte kan använda digitala betalmedel, men väljer ändå att begränsa kontantkravet till livsmedelsbutiker och apotek. Samtidigt

framgår det av propositionen att flera remissinstanser, däribland Funktionsrätt Sverige, Konsumentverket, Myndigheten för delaktighet, MSB, Riksbanken och Säkerhetspolisen, anser att tillämpningsområdet behöver breddas så att fler områden eller varor omfattas. Vidare framgår att kontantacceptansen redan i dag är relativt hög inom de områden regeringen väljer att reglera.

Regeringen anger att dagligvaruhandeln redan i mycket hög grad accepterar kontanter och att kontantbetalning på apotek bedöms vara tämligen väl fungerande. Miljöpartiet vill därför se en utredning om införandet av skyldighet att ta emot kontanter i offentlig verksamhet, liksom en skyldighet för myndigheter, eller den som utövar myndighet och tillhandahåller tjänster av offentligrättslig karaktär, att ta emot kontanter vid bemannade försäljningsställen.

Regeringen avstår uttryckligen från att förena skyldigheten att ta emot kontantbetalning med tillsyn eller sanktioner. Regeringen konstaterar också att skyldigheten inte motsvaras av någon rättighet för konsumenten i det enskilda fallet. Lagrådet slår fast att den nya lagen är verkningslös och avstyrker därför den delen av förslaget. Miljöpartiet delar Lagrådets bedömning och vill att en framtida reglering ska kompletteras med en tydlig ordning för tillsyn och sanktioner.

Kontanternas betydelse för beredskap och delaktighet

Kontanter fyller en viktig funktion i beredskapshänseende, och betalningssystemet behöver flera olika betalsätt som fungerar även vid störningar. Propositionen beskriver hur Riksbanken tillsammans med marknadsaktörer arbetar för offlinebetalningar med kort vid störningar, men detta ersätter inte behovet av fungerande kontanter. Kontanter är tvärtom ett av de få betalmedel som kan användas direkt när digital infrastruktur, internet eller elförsörjning fallerar.

Detta ligger också i linje med Riksbankens rekommendationer till hushållen. I mars 2026 rekommenderade Riksbanken att hushåll bör ha ca 1 000 kronor i kontanter per vuxen hemma som riktmärke för betalningsberedskap, och betonade att allmänheten bör ha flera sätt att kunna betala vid störningar.

Om kontanter ska utgöra ett verkligt beredskapsverktyg menar Miljöpartiet att det bör utredas om lagkravet bör stanna vid mat och läkemedel. Det kan finnas behov av att låta även andra samhällsviktiga varor och tjänster omfattas. SPF Seniorerna har pekat på att livsnödvändiga varor i praktiken också omfattar exempelvis drivmedel, kollektivtrafik och kläder.

Kontanter är också avgörande för människor som är digitalt begränsade. Propositionen anger att nästan en tredjedel av de tillfrågade uppger att de inte skulle klara sig utan kontanter i dagens samhälle, och att äldre i högre grad än yngre värnar kontanterna. Regeringen framhåller vidare att kontanter kan vara ett mer lättillgängligt betalningsmedel för personer som inte kan använda digitala betalsätt, t.ex. när någon behöver hjälp av en annan person för att handla.

Utred en mer långtgående skyldighet att ta emot kontanter

Miljöpartiet vill därför se en utredning av om skyldigheten att ta emot kontanter bör utvidgas till fler verksamheter än regeringen föreslår. Flera remissinstanser efterlyser redan en bredare reglering. Regeringen avvisar detta med hänvisning till att frågan bör

prövas sektor för sektor och att det inte ryms inom lagstiftningsärendet. Miljöpartiet anser att det redan är klarlagt att kontanternas funktion är hotad, att beredskapsskäl talar för kontanter och att många människor fortfarande är beroende av dem. Mot denna bakgrund krävs en mer sammanhållen strategi än den som nu föreslås.

Detta gäller även offentliga tjänster. I propositionens promemoria presenteras ett förslag om en skyldighet för vissa offentligrättsliga tjänster att ta emot kontanter, men regeringen väljer att inte gå vidare med detta. Samtidigt konstateras att flera remissinstanser tillstyrkte eller inte hade något att invända mot ett sådant förslag.

Inför tillsyn och sanktioner för skyldigheterna

Propositionen anger uttryckligen att det inte ska finnas någon tillsynsstruktur för butiker och apotek och att företagen själva ska avgöra när och hur skyldigheten ska uppfyllas. Det framgår även att lagen inte ger den enskilde konsumenten någon rättighet att kräva kontant betalning i det enskilda fallet.

Lagrådet konstaterar att lagen saknar tillsyn och sanktioner, att den inte ger konsumenten en motsvarande rättighet, och att den därför blir verkningslös. Om riksdagen vill skapa en faktisk skyldighet att ta emot kontanter måste den skyldigheten också vara möjlig att kontrollera och upprätthålla.

Miljöpartiet anser därför att ett framtida lagförslag ska kompletteras med tydlig tillsyn och sanktioner. Regeringen visar i samma proposition att den förmår konstruera sådana ordningar för kreditinstitutens kontanttjänster. Där finns tillsyn genom Post- och telestyrelsen och, i vissa delar, ingripanden från Finansinspektionen. Men för butikernas och apotekens kontantmottagning saknas motsvarande verktyg. Det gör lagstiftningen inkonsekvent och i praktiken huvudsakligen symbolisk.

Bredare analys av kostnader och incitament

Miljöpartiet anser också att propositionens konsekvensanalys är otillräcklig. Regeringen bedömer att skyldigheten för livsmedelsbutiker och apotek inte leder till ökade kostnader, eftersom kontantacceptansen redan är hög. Samtidigt anser flera remissinstanser att konsekvensanalysen brister, bl.a. när det gäller kostnader och praktiska följder. Propositionen visar dessutom att flera banker under lång tid har minskat sin egen kontanthantering och att inget av de kreditinstitut som omfattas av dagens skyldigheter erbjuder dessa tjänster i egen regi vid egna kontor.

Janine Alm Ericson (MP)

Leila Ali Elmi (MP)

Malte Tängmark Roos (MP)

Nils Seye Larsen (MP)

Annika Hirvonen (MP)